

ما می‌گوییم:

برخی از بزرگان هم در ردّ سخن مرحوم نائینی تصریح دارند که برخی از ادله‌ای که برای مفهوم وصف اقامه شده است، در مورد وصف غیرمعتد هم قابل جریان است و در این باره به دلیل مرحوم اصفهانی اشاره کرده‌اند (که خواهیم آورد)

به عبارت دیگر ایشان می‌گویند چون استدلال مرحوم نائینی با توجه به وجود موضوع بوده است لذا بحث را تنها در مورد وصف معتد جاری دانسته است.^۱

مقدمه ۴:

۱. حضرت امام تصریح دارند که بحث از مفهوم وصف در دو حیطه قابل جریان است:

(۱) جاییکه وصف از موصوف اخص مطلق باشد: «انسان مسلمان را اکرام کن»

(۲) جاییکه وصف و موصوف عامین من وجه باشند: «در گوسفندان معلوفه زکات است»

۲. ایشان اشاره می‌کنند که اگر مفهوم وصف را بپذیریم در دو حیطه، بحث چنین قابل جریان است

(۱) انسان غیر مسلمان لازم الاکرام نیست.

(۲) در گوسفندان غیرمعلوفه زکات نیست.

۳. اما در حیطه دوم، نباید تصور کرد که مفهوم شرط چنین نتیجه‌ای می‌دهد: «در شتران غیرمعلوفه زکات

نیست» چرا که در مفهوم‌گیری، موضوع باید حتماً ثابت باشد، و لذا موضوع که «موصوف» است (در

مثال، گوسفندان) باید در قضیه مفهوم هم ثابت فرض شود

«لا ینبغی الإشکال فی أنّ محطّ البحث فیما إذا کان الوصف أخصّ مطلقاً من الموصوف، أو

أعمّ من وجه فی مورد الافتراق من جانب الموصوف، مثل «الغنم السائمة» فی مقابل «الغیر

السائمة»، ضرورة أنّ حفظ الموضوع فی المنطوق و المفهوم ممّا لا بدّ منه، و إنّما الاختلاف

بینهما فی تحقّق الوصف فی أحدهما دون الآخر بعد حفظه، فلا معنی لثبوت حکم عن موضوع

أجنبیّ، و عدّه مفهوماً للكلام. فقول بعض الشافعیّة: إنّ قوله: (فی الغنم السائمة زکاة)، يدلّ علی

عدم الزکاة فی الإبل المعلوفة - فاسد.^۲»

ما می‌گوییم:

۱. فرمایش حضرت امام بر اساس مبانی مختلفی که درباره مفهوم وجود دارد، قابل پذیرش یا نقد است:

۱. منتقى الاصول، ج ۳، ص ۲۷۷

۲. مناهج الوصول، ج ۲، ص ۲۱۷

۲. اگر کسی بگوید که ظهور جمله دارای وصف (چه ظهور ناشی از وضع باشد و چه ناشی از انصراف و چه ناشی از مقدمات حکمت)، در علیت انحصاری وصف برای حکم است، در این صورت به دو قول ممکن است قائل شود:

(۱) ظهور جمله دارای وصف آن است که: «وصف علت انحصاری حکم است در هر موضوعی» (سخن امام قابل نقد است)

مثال: «اکرم زیداً العالم» ← علم علت انحصاری اکرام است و لذا زید «غیرعالم» اکرام نمی‌شود و «غیر زید» عالم اکرام می‌شود.

(۲) ظهور جمله دارای وصف در آن است که: «وصف علت انحصاری حکم است در موضوع قضیه‌ی منطوق» (سخن امام تمام است)

و لذا زید غیر عالم اکرام نمی‌شود ولی اصلاً درباره «غیر زید» سخنی در میان نیست.

۳. ولی اگر کسی مفهوم وصف را از «مصونیت از لغویت» استفاده کند. در این صورت ظاهر سخن امام تمام است.

۴. ولی اگر مثل ما مفهوم را ناشی از «وضع ثانویه تعینیه» بدانند، در این صورت هم همان دو فرض که در «علیت انحصاری» مطرح کردیم، قابل تصویر است.

